

→ De Sloterweg in 1920.
FOTO A.J. DE RUIG/COLLECTIE
STADSARCHIEF AMSTERDAM

Annexatie Waarom kreeg Amsterdam de hele buurgemeente?

Het verraad van Sloten

Patrick Meershoek
AMSTERDAM

De inwoners van Sloten zijn nog lang boos op hem geweest, merkte schrijver Jan Loogman toen hij zich verdiepte in het levensverhaal van Willem de Buisonjé. Een oude tante uit Osdorp sprak schamper over 'de verrader', de vermalelijde wethouder die in 1920 het zelfstandige Sloten tegen de wil van de overgrote meerderheid van de bevolking uitleverde aan de grote stad Amsterdam.

Honderd jaar na dato ligt het hele verhaal op tafel, opgenomen in het boekgeschenk dat boekhandel Meck & Holt in Osdorp elk jaar laat maken. Als gevolg van de coronacrisis heeft de in eigen beheer uitgegeven bundel *Nieuw West Side Stories* weinig aandacht gekregen en weinig kopers gevonden. Het verbluffende relaas over De Buisonjé is bij uitstek geschikt om de boel alsnog vlot te trekken.

Eerst terug naar een eeuw geleden. Sloten is in de 19de eeuw nog een van de grootste gemeenten in het land, die zich aan de kant van Amsterdam uitstreckte tot aan de Kostverlorenvaart. Vanaf de eeuwwisseling laat het snel groeiende Amsterdam zijn hongerig oog vallen op het boerenland van de buurgemeente, met steun van de provincie, die van mening is dat de hoofdstad ruimte moet krijgen voor verdere uitbreiding.

Massief verzet

In 1920 liggen er twee opties op tafel: een volledige inlijving en een gedeeltelijke annexatie. Het kabinet heeft een voorkeur voor het eerste scenario, maar er is ook een voorstel van het christelijke Kamerlid Reinhardt Snoeck Henkemans om de overname te beperken tot een deel aan Amsterdamse kant. Snoeck Henkemans maakt zich onder meer zorgen over het zedelijk verval, dat het gezonde platteland onder Amsterdamse vlag onvermijdelijk zal aantasten.

In het parlement krijgt Snoeck Henkemans te maken met oppositie uit onverwachte hoek. Willem de Buisonjé, fractielid van de Economische Bond én wethouder van Sloten, houdt in de vergadering een pleidooi voor de volledige annexatie van zijn gemeente. "Ik kan u verzekeren dat een grote minderheid van de gemeenteraad van Sloten, waar ik zelf deel van uitmaak, vóór de aansluiting bij Amsterdam is," spreekt De Buisonjé, daarmee het massieve verzet in Sloten relativerend.

De oproep van de wethouder om zijn eigen gemeente op te heffen, valt thuis in slechte aarde. De raad van Sloten roept een spoedvergadering uit om de wethouder duchtig de oren te wassen. "De Buisonjé was op dat moment voor zaken in

Een eeuw geleden annexeerde Amsterdam buurgemeente Sloten. Een opmerkelijke rol was weggelegd voor wethouder Willem de Buisonjé, lokaal bekend als de man die Sloten verraadde.

Duitsland," vertelt Loogman. "Later in de week kwam hij alsnog naar Sloten om verantwoording af te leggen. Dat deed hij wel netjes trouwens. Hij draaide niet om de hete brij heen. Maar zijn dagen als bestuurder waren geteld."

Wat bezielde de man? Met de vraag die honderd jaar geleden heel Sloten bezighield, dook Loogman de archieven in. En wie was Willem de Buisonjé eigenlijk? Hij volgde het spoor terug naar Nijmegen, waar de hoofdpersoon van het verhaal opgroeit. Na de hbs trekt hij naar Amsterdam, waar hij in dienst treedt van de Maatschappij voor Goede en Goedkope Lectuur, de latere Wereldbibliotheek. De Buisonjé maakt carrière en wordt adjunct-directeur van de uitgeverij.

In 1917 verhuist de uitgever met zijn echtgenote naar de gemeente Sloten, waar hij actief wordt in de lokale politiek. De Buisonjé organiseert twee jaar achtereen de Jaarbeurs in Utrecht en het zakelijke succes maakt dat hij ook een beurs in Sloten wil houden. De Reclame- en Grafische Arbeid-Tentoonstelling Amsterdam van 1919 wordt een zeperd, ook vanwege de concurrentie van een grote luchtvaartshow bij het Centraal Station. De Buisonjé blijft met torenhoge schulden achter.

Vanaf dat moment gaat het mis, concludeert Loogman. "De Buisonjé maakt een vrije val. Hij gebruikt geld van de uitgeverij om te speculeren op de beurs, in een poging zijn financiën weer op orde te krijgen. Als de fraude aan het licht komt, reist hij naar Berlijn voor een zakendeal die hem uit de problemen moet halen. Ook dat plan mislukt. Tot overmaat van ramp komt zijn echtgenote te overlijden. Het is in alle opzichten een rampjaar voor De Buisonjé."

Ontslagen en failliet

De politieke zelfmoord in Sloten past in het profiel van een gebroken man, gelooft de schrijver van diens levensverhaal. "De Buisonjé raakte in 1921 zijn politieke functies kwijt. Hij werd ontslagen bij de uitgeverij en werd failliet verklaard door de rechtbank. Hij vluchtte naar Berlijn,

→ Wethouder Willem de Buisonjé. Was hij ook fout in de oorlog?

Gemeentegrens

Heel Nieuw-West en een deel van West vormden 100 jaar geleden nog de gemeente Sloten.

BRON: MAPS4NEWS © LVDB/HET PAROOL

'Hij gebruikt geld van de uitgeverij om te speculeren op de beurs'

waar hij hertrouwde en drie jaar bleef wonen. In 1925 keerde hij samen met zijn nieuwe echtgenote terug naar Amsterdam. In datzelfde jaar werd hij door een boekhandelaar beschuldigd van oplichting."

De Buisonjé overlijdt in 1952. Loogman weet in de archieven nog een snippet geschiedenis terug te vinden. In augustus 1944 doet W.H. de Buisonjé, chef van de redactie bij uitgeverij Westland, aangifte van de diefstal van tien boeken. Loogman: "Westland was met Duits geld opgericht om tijdens de bezetting nationaal-socialistische lectuur te verspreiden. De uitgeverij was gevestigd aan de Herengracht. Na de bevrijding werd het pand toegewezen aan De Bezige Bij."

Naar buiten fietsen

Was de verrader van Sloten ook een landverrader? Loogman heeft het antwoord op die vraag nog niet gevonden. "Hij had in de jaren twintig natuurlijk alle schepen achter zich verbrand. Er was geen fatsoenlijke uitgeverij meer waar hij nog terecht kon. Het kan best zo zijn dat hij zelf geen nationaalsocialist was, maar dat Westland zijn manier was om het hoofd boven water te houden. Een foute keuze uit opportunisme. Maar ook daar kan ik alleen maar naar gissen."

En de annexatie van Sloten? Hoe beslissend is de rol geweest van De Buisonjé in de besluitvorming? Het voorstel van Snoeck Henkemans werd verworpen met 42 stemmen tegen en 25 stemmen voor. "Als De Buisonjé eerlijk had verteld dat de overgrote meerderheid van Sloten tegen annexatie was, had het amendement mogelijk een goede kans gehad," zegt Loogman. "En dan had Amsterdam een stukje van Sloten gekregen in plaats van de hele gemeente."

In de ogen van de schrijver was dat geen straf geweest. In zijn bijdrage aan de bundel geeft hij de vrije teugels aan zijn liefde voor de polders met de rustige bedrijvigheid van boeren en tuinders. "Nieuw-West zou niet zijn ontstaan," schrijft Loogman. 'De stadsbewoners zouden in het weekeinde naar buiten kunnen fietsen. De lucht zou breed boven hen wolken, ze zouden hier en daar een stukje blauw zien en genieten van de stilte langs het water.'

De lyrische passage eindigt abrupt bij dezelfde oude tante uit Osdorp en een van haar gevleugelde uitspraken: "As is verbrande turf."

'Nieuw West Side Stories', verkrijgbaar bij boekhandel Meck & Holt, Tussenmeer 46. Jan Loogman publiceerde onlangs samen met Paul Kroes, Kees Loogman en Kees Schelling het boek 'Rondom de Sloterbrug, verhalen over Sloten, Badhoevedorp en Oud-Osdorp'.